

ISSN 0027-8084

UDK 808.61/.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XXXIV/3—4

**БЕОГРАД
2002/2003**

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXXIV

Св. 3–4 (2002/2003)

САДРЖАЈ

Ч л а н ц и

О неким Вуковим месним и временским придевским одредбама (МИЛКА ИВИЋ)	173
Поводом неких непроменљивих речи (ИРЕНА ГРИЦКАТ)	177
Природни и граматички род именица (МИРОСЛАВ НИКОЛИЋ) . . .	181
О проблему конверзије придева у именице (СТАНИМИР РАКИЋ) . . .	195
Реконструкција сугласника у критичком издању Горског вијенца (РАДМИЛО МАРОЈЕВИЋ)	209
О неким паралелама између лужичкосрпског и српскохрватског језика (БОГДАН Л. ДАБИЋ)	234
Једна српско-украјинска топономастичка паралела – <i>Семегњево</i> : <i>Семигінів</i> (АЛЕКСАНДАР ЛОМА)	244

Прилози

Предлог кодекса употребе српског стандардног језика (МИЛАН ШИПКА)	253
О класификацији функционалних стилова у нашој стручној литератури (ДУШКА КЛИКОВАЦ)	272
О значењу речи <i>йаведрина</i> (АЛЕКСАНДРА МАРКОВИЋ)	276

Прикази

Уз четврту књигу Лингвистичких огледа Милке Ивић (СРЕТО ТАНАСИЋ)	281
Александар Младеновић, Повеље кнеза Лазара (текст, коментари, снимци) (БРАНКИЦА ЧИГОЈА)	286
Милица Радовић-Теших, Именице с префиксима у српском језику (ЖИВОЛИН СТАНОЈЧИЋ)	290
Jezik i demokratizacija (Zbornik radova) (МИЛАН ШИПКА) . . .	293

In memoriam

Никола Родић (1940–2003).	311
-----------------------------------	-----

ДУШКА КЛИКОВАЦ
(Филолошки факултет, Београд)

О КЛАСИФИКАЦИЈИ ФУНКЦИОНАЛНИХ СТИЛОВА
У НАШОЈ СТРУЧНОЈ ЛИТЕРАТУРИ
(Извештај Комисији за корпус
Одбора за стандардизацију српског језика)

У домаћој литератури могу се наћи три главне класификације функционалних стилова.

Једну предлаже Милорад Радовановић у својој књизи *Социолингвистика* (Радовановић 1986:165–185). По њему, функционално раслојавање језика једна је врста раслојавања језика, поред социјалног, територијалног и индивидуалног. Оно може бити у вези са доменом, ситуацијом и тематиком саопштавања, што одређује и његове главне врсте: професионално (дисциплинарно), ситуационо и тематско.

а) Дисциплинарним раслојавањем настају стилови права, администрације, науке, филозофије, новинарства, политике, дипломатије, књижевности, позоришта, филма, књижевне критике, есејистике, технике, технологије итд. (реч је о разликама међу одговарајућим групама говорних представника и доменима употребе језика).

б) Ситуационо раслојавање одвија се у зависности од ситуација у којима говорни представник употребљава свој језик (укључујући ту не само све околности под којима употребљава језик него и релативни статус саговорника): радно место, породица, пословни састанак, политички састанак, снабдевање, испит на факултету, час у школи, вечера у ресторану, кућна посета, спортски догађај, забава, сахрана, шетња, судска парница, дописивање, телефонирање итд.

в) Тематско раслојавање одвија се у зависности од садржине, тј. теме о којој се саопштава. Нпр. у језику новина, у оквиру новинарског дисциплинарног стила, различитим стилем пишу се прилози о спорту, шаху, спољној или унутрашњој политици, економици, културним збивањима, књижевним делима, историјским догађајима, научним новостима, затим рекламе, временске прогнозе, некролози, огласи итд.

Ранко Бугарски, у својој књизи *Увод у ојшћу лингвистику* (Бугарски 1995:165–166), наводи да се функционални стилови могу поделити према следећим критеријумима:

а) према доменима употребе језика — а то могу бити свакодневни саобраћај, масовни медији, политика, лекарство, правосудје, лепа књижевност, наука, забава, спорт итд. У оквиру ове поделе често се прави и разлика између општег језика и стручних језика;

б) према односу међу саговорницима, чиме се стварају различити „стилови“ — формални, разговорни или интимни;

в) према медијуму језичког израза — говору или писању.

А у раду под насловом „Појам и класификација језичких варијетета“ (Бугарски 1997:95), овај аутор прецизира појам „стила“ (у претходној класификацији дат под б), укључујући у њега и „стилски диференцирано обележене различите говорне и писане текстове, укључујући и књижевне жанрове“.

Трећу класификацију предлаже Бранко Тошовић у својој књизи *Функционални стилови* (Тошовић 1988). И по њему је функционално раслојавање језика једна од врста раслојавања језика — поред територијалног, социјалног, полног, старосног и индивидуалног. Главни функционални стилови јесу разговорни, публицистички, административни, научни и књижевноуметнички. Они се даље могу поделити на подстилове, а ови даље на жанрове; с друге стране, више функционалних стилова чине функционалностилски комплекс. А на границама међу функционалним стиливима постоје међустилови.

У функционалностилске комплексе спадају:

а) писмени и усмени (први обухвата писане облике функционалних стилова, а други њихове усмене облике); при томе треба имати у виду да се разговорни стил остварује примарно у усменој форми, научни, административни и књижевноуметнички примарно у писменој, а публицистички равноправно и у једној и у другој.

б) струковни и неструковни; у том случају основу диференцијације чини струка: струковни комплекс чине научни, административни и публицистички стил, а неструковни — разговорни и књижевноуметнички.

в) профани и сакрални; овај други представља оно што се обично назива „религиозним стилем“.

г) цивилни и војни — подразумева специфичности у свим функционалним стиливима на плану опозиције цивилног и војног израза.

Међустилови (или функционалне међуврсте) образују се кад један језички израз стоји на граничном подручју између двају функционалних стилова, носећи елементе и једног и другог. Тошовић у међустилове убраја епистоларни, ораторски, рекламни, мемоарски, есејистички и сценаристички стил.

Подстилови (или функционалне подврсте) јесу следећи:

а) у оквиру књижевноуметничког стила — прозни, песнички и драмски;

б) у оквиру публицистичког стила — новинарски и монографско-публицистички (уско публицистички);

в) у оквиру научног стила — строго научни (академски), научно-учбенички и научно-популарни;

г) у оквиру административног стила — законодавно-правни, друштвено-политички, дипломатски, пословни и персонални.

Тошовић напомиње да се неки од ових подстилова (нпр. научно-популарни) могу тумачити као међустилови.

Сви функционални стилови, осим разговорног, одликују се већом или мањом жанровском разноврсношћу.

а) Књижевноуметнички стил има следеће жанрове: епски (прича, новела, приповест, роман), лирски (лирске песме), лирско-епски (роман у стиховима, поема, балада, басна, ода), драмски (драма, трагедија, комедија); посебно се издвајају жанрови усменог народног стваралаштва: јуначки еп, свадбене песме, хорске песме, поскочице, војничке песме, бајке, загонетке итд.

б) У оквиру публицистичког стила, новинарски подстил има већи број жанрова, који се сврставају у следеће „поджанрове“: (а) информативни (новински чланак, краћа информација, шира информација, хроника, преглед писања штампе, саопштење, интервју, извештај и сл.); (б) аналитички (уводник, коментар, осврт, критички чланак, приказ, рецензија итд.); (в) књижевнопублицистички (репортажа, фељтон, памфлет и др.); (г) енигматски (укрштенице, ребуси и сл.); (д) стриповни (стрипови).

в) У вези са научним стилом има више разлога да се говори о типовима научних радова него о жанровима: постоје радови који настају у процесу образовања, радови у форми публикација, радови са усменом реализацијом. У оквиру научног стила може се, као посебан подстил, издвојити научно-информативни стил (библиографије, пописи литературе, научне информације, научни пројекти, научне оцене); међутим, ово се може сврстати и у административни стил или се посматрати као међустил.

г) У оквиру административног стила, жанрови се могу разврстати по подстиловима: (а) законодавно-правни (закони, статuti, одлуке, одредбе, решења, наредбе); (б) друштвено-политички (резолуције, повеље, декларације, програми, реферати, саопштења, изјаве); (в) дипломатски (коминикеи, ноте, демарши, протоколи, меморандуми, изјаве, забелешке, посланице); (г) пословни (уговори, договори, сертификати, спецификације, рачуни, наруџбе, фактуре); (д) персонални (аутобиографија, тестамент, пуномоћ, лична документа).

д) Разговорни стил се може диференцирати једино по карактеру комуникације (спонтаности, међусобном односу комуникатора, броју и врсти учесника).

Тошовић указује и на тоналитете — посебне зоне које се образују увођењем у функционалностилску класификацију елемената других врста класификације стилова, тако да постоје свечани тоналитет, званични, хладни, интимни, фамилијарни, узвишени, високи, средњи, ниски, архаични, народни, неутрални итд.

Као коментар, могли бисмо рећи следеће¹. Класификације Радовановића и Бугарског потичу превасходно из социолингвистичке (и то англосаксонске) традиције; оне су више начелно и теоријски усмерене, тежећи пре критеријумима класификације него исцрпно дајући њене резултате. Могло би се рећи да су погодније као упутство за проучавање особина функционалних стилова него за њихов детаљни попис. Насупрот томе, Тошовићева класификација потиче из стилистичке традиције и одговара подели функционалних стилова коју су дали припадници Прашке лингвистичке школе, а преузели многи руски и чешки лингвисти. Она тежи исцрпном набрајању функционалних стилова и њихових различитих подврста, тако да је за потребе стварања корпуса српског књижевног језика погоднија — нарочито с обзиром на то што упућује на врсте текстова у којима се одређени функционални стил остварује. Једна допуна која би изгледала сврсисходна тиче се експлицитније поделе разговорног функционалног стила, која би се могла учинити по параметрима датим под (б) (ситуационо раслојавање) у Радовановићевој класификацији, и под (б) и (в) у класификацији Бугарског (који се односе на формалност стила и медијум израза — ово друго с обзиром на то да разговорни стил може бити и записан). Друга напомена тиче се постојања језика различитих струка, које Тошовићева подела не региструје (макар не под тим именом); док она добро покрива већину области коју Радовановић наводи под дисциплинарним раслојавањем, остаје помало нејасно у оквиру чега би се проучавали језици различитих струка који не претендују да буду научни (нпр. разни технички језици).

ЛИТЕРАТУРА

- Бугарски, Ранко (1995). *Увод у ошћу лингвистику* (3. издање). Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Бугарски, Ранко (1997). Појам и класификација језичких варијетета. *Ка јединству лингвистике*, Београд: Чигоја штампа / XX век, стр. 93–98.
- Кликовац, Душка (2002). Из проблематике функционалних стилова у српском језику. *Књижевност и језик*, Београд, XLIX: 1–2, стр. 9–25.
- Радовановић, Милорад (1986). *Социолингвистика*. Нови Сад: Књижевна заједница Новог Сада / Дневник.
- Тошовић, Бранко (1988). *Функционални стилови*. Сарајево: Свјетлост.

¹ За шири коментар Тошовићеве поделе, релевантнији за теоријске сврхе, као и за основне особине главних функционалних стилова и преглед литературе, в. Кликовац (2002).